

Influența dimensiunii culturale individualism-colectivism asupra concepțiilor personale despre inteligență

Laura Ciochină
Facultatea de Psihologie
și Științe ale Educației

Luísa Faria
Universitatea din Porto,
Portugalia

Aspectul central al acestui articol este reprezentat de încercarea de a evidenția modul în care dimensiunea individualism-colectivism (IND/COL) – preponderent utilizată, în ultimii 20 de ani, în vederea comparării societăților umane – poate fi operaționalizată pentru a se concepe o metodologie adecvată măsurării și validării acestor două constructe atât de controversate și, în același timp, pentru a se investiga relația sa cu funcționarea psihologică a indivizilor, în principal în ceea ce privește structurarea și dezvoltarea concepțiilor personale asupra inteligenței (CPI). În acest fel, este analizată, la un nivel teoretic, influența IND/COL asupra CPI ale elevilor români și portughezi, plecându-se de la presupuziția potrivit căreia contextul cultural, în care indivizii trăiesc și acționează, modelează astfel de concepții și, implicit, influențează comportamentul de realizare școlară și performanțele școlare.

Stadiul cunoașterii științifice a relației dintre procesele psihologice și contextul cultural

Interesul pentru diversitatea culturală prezentă în dezvoltarea psihologică a indivizilor, în special în ceea ce privește funcționarea cognitivă și modelele de relaționare interpersonală, a condus la o creștere notabilă a abordărilor și studiilor interculturale realizate în domeniul psihologiei. Rezultatele unei astfel de linii de investigație reprezintă un contraargument aproape irefutabil adus concepției ample împărtășite, potrivit căreia, structurile și procesele psihologice se dezvoltă și evoluează independent de contextul cultural căruia aparțin, aceasta

deoarece „experiențele socioculturale, considerate ca necesare dezvoltării umane normale, sunt universale și conduc la rezultate universale” (Miller, 1999, 87).

Investigațiile recente realizate în domeniul psihologiei culturale, în special studiile din aria cogniției sociale, provoacă această concepție, demonstrând că întreg comportamentul uman depinde de semnificațiile pe care indivizii le atribuie experiențelor trăite. Prin urmare, dacă procesele psihologice superioare sunt influențate de interpretările indivizilor privind experiențele de viață și dacă astfel de interpretări reflectă și depind în principal de semnificațiile, practicile, normele, instituțiile, tradițiile și valorile culturale, înseamnă că funcționarea psihologică a indivizilor este modelată de cultură.

Aceste rezultate, obținute în aria cogniției sociale, au fost precedate de cercetările realizate în cadrul tradiției socioculturale – avându-l pe Vygotsky (1896-1934/1978) drept unul dintre cei mai importanți inițiatori –, tradiție ce consideră gândirea logică ca fiind structurată de activitățile concrete în care individul este implicat și de instrumentele culturale în care o astfel de gândire este ancorată.

În altă arie de investigație, cum este cea a psihologiei sociale, psihologii abordează, de exemplu, construcția reprezentărilor sociale distingând individul ca subiect activ, creator, dar întotdeauna situat într-un context cultural-ideologic (Mugny și Carugati, 1985). Neculau (1996, 36) prezintă ilustrativ această realitate, considerând că „individul, prin biografia sa, este prizonierul mediului său cultural”.

Exemplele prezentate mai sus, exemple care accentuează rolul factorilor culturali în emergența și dezvoltarea proceselor psihologice, se referă la investigații ce studiază un anumit fenomen psihologic în cadrul unei singure culturi. Totuși, această situație a fost depășită în domeniul psihologiei, abordările interculturale fiind stimulate, în mod deosebit, de către importanta cercetare a lui Hofstede (1980) privind valorile relaționate cu procesul muncii în 66 de țări. Plecând de la acest studiu, Hofstede a stabilit patru dimensiuni pe care le consideră ca putând explica mare parte din diferențele existente între culturi: distanța ierarhică, individualismul-colectivismul (IND/COL), masculinitatea-feminitatea și controlul incertitudinii. Deși toate sunt relaționate între ele, dimensiunea IND/COL a primit mare parte din atenția cercetătorilor care au continuat investigația lui Hofstede, apărând astfel necesare analiza specificității celor două concepte și abordarea lor din perspectiva studiilor de Psihologie Interculturală.

Scurtă istorie privind IND/COL. Deși astăzi a fi individualist este considerat, în principal, echivalent cu a fi american, termenul de „individualism” pare să aibă originea în Revoluția Franceză (Oyserman, Coon

și Kimmelmeier, 2002). În viziunea ideologică a aceluși timp, termenul *individualism* era utilizat pentru a evidenția influența pernicioasă a drepturilor individuale asupra bunăstării comunității și a structurii sale sociale.

În sociologie, tradiția occidentală referitoare la distincția dintre polul individualist și cel colectiv, este fundamentată pe necesitatea de a studia comportamentul social „de o manieră universală” (Triandis, 1994, 15). În perspectiva autorului menționat, aceasta înseamnă a investiga majoritatea indivizilor umani în contextul unor culturi variate, în cazul unora fiind necesară accentuarea grupurilor sociale, în timp ce în cazul altora, accentul va fi pus pe individ. În acest fel, de exemplu, Durkheim (1887/1933, *apud* Oyserman *et al.*, 2002) distinge între solidaritatea organică – ilustrând polul individualist și dependentă de relațiile temporare, constituite în sânul societăților complexe, între indivizi diferiți unul de celălalt – și solidaritatea mecanică – ilustrând polul colectiv și dependentă de relațiile permanente, constituite în cadrul societăților tradiționale, între indivizi asemănători.

În același fel, Mead (1967, *apud* Triandis, Bontempo, Villareal, Asai și Lucca, 1988) consideră culturile ca diferențiindu-se în funcție de gradul de cooperare sau competiție existent între indivizi, dimensiunea culturală rezultantă fiind cea numită „cooperare-individualism”, corelată la nivel individual cu „alocentrismul-ideocentrismul” (Triandis, McCusker și Hui, 1990).

Alți autori au utilizat o terminologie diferită, vehiculând, cu toate acestea, același univers de semnificație: eul independent *vs.* eul dependent (Markus și Kitayama, 1991, *apud* Triandis, 1994), eul privat *vs.* eul colectiv (Trafimow, Triandis și Goto, 1991), prețul de piață (*market pricing*) *vs.* utilizarea în comun a bunurilor (*communal sharing*) (Fiske, 1992, *apud* Fiske, 2002) sau *Gemeinschaft* (comunitate) *vs.* *Gessellschaft* (societate) (Tönnies, 1887/1957, *apud* Oyserman *et al.*, 2002).

Toate aceste investigații au generat modele de conceptualizare și chiar sisteme teoretice privind constructele IND/COL, demonstrând statutul de principală dimensiune de variație culturală în cadrul câmpului de investigație din psihologia culturală și interculturală. De fapt, în ultimii 20 de ani, cercetătorii au utilizat în mod abundent diferențierea între individualism și colectivism (iar nu o alta) pentru a diferenția societățile studiate, continuând investigația lui Hofstede (1980) anterior menționată, a cărui contribuție o vom analiza în continuare mai detaliat.

IND/COL – perspectiva lui Hofstede. Ca sociolog organizațional și cercetător în cadrul IBM, Hofstede a avut posibilitatea de a studia un număr semnificativ de date privind valorile relaționate cu procesul muncii, valori care au fost obținute plecându-se de la eșantioane stratificate și echivalente de muncitori ai IBM, în mai mult de 40 de țări (din cele 66 inițiale prevăzute pentru realizarea studiului). Chestionarul utilizat avea 32 de itemi, considerați de Hofstede ca reprezentativi pentru valorile sau obiectivele din cadrul procesului muncii. Analizele statistice realizate au evidențiat existența a patru dimensiuni culturale, deja menționate de noi anterior – individualismul-colectivismul, distanța ierarhică, masculinitatea-feminitatea și controlul incertitudinii. Astfel, plecând de la rezultatele găsite pentru aceste dimensiuni în diferite țări, Hofstede a construit o tipologie valabilă pentru 40 de națiuni din lume, considerând poziția lor pe cele patru dimensiuni culturale amintite mai sus.

Bond (2002) consideră că această tipologie a avut și încă mai are o valoare empirică de suport pentru psihologii interculturali, în special pentru cei care pleacă de la presupuziția că eșantioanele utilizate sunt reprezentative pentru țările investigate. În această privință, același autor evidențiază faptul că dimensiunea cea mai luată în considerație a fost individualismul-colectivismul, în special ca urmare a istoriei sale în științele sociale.

De fapt, Hofstede (1980) consideră că una dintre diferențele existente între culturi este reprezentată de rolul individului sau al grupului în dezvoltarea societăților umane. Luând ca punct de plecare această realitate bazată, între altele, pe rezultate furnizate de investigații din domeniul antropologiei sociale, Hofstede evidențiază că majoritatea indivizilor trăiesc în societăți caracterizate prin prevalența intereselor grupului asupra intereselor individuale, societăți denumite colectiviste. În astfel de societăți, grupul de apartenență oferă protecție individului în schimbul loialității sale. Între grupul de apartenență și individ se construiește și se dezvoltă o relație de interdependență, individul definindu-și identitatea în termeni care fac referire la particularitățile și viața grupului. În sens contrar, o minoritate a locuitorilor planetei trăiește în societăți în cadrul cărora individul reprezintă principala unitate de percepție și analiză socială, interesele sale prevalând asupra intereselor grupului. Este vorba de societățile denumite individualiste, în cadrul cărora există o relație de interdependență a individului față de grup, individul definindu-și identitatea plecând de la caracteristicile sale personale.

De precizat, de asemenea, faptul că Hofstede (1980) a utilizat termenii de IND/COL pentru a descrie relațiile de dependență vs independență ale individului față de grupul de apartenență, deși, mai concret, în ceea ce privește chestionarul său asupra valorilor relaționate cu procesul muncii, dimensiunea individualismului a apărut ca fiind mai puternic asociată cu importanța relativă atribuită de subiecți timpului personal, libertății și provocărilor, în timp ce formarea profesională, condițiile de muncă și utilizarea competențelor au constituit dimensiunea colectivismului. Referitor la aceste valori, Bond (2002) consideră că primele trei, cu respectivele obiective motivaționale adiacente, sunt relaționate cu individualismul, privit în științele sociale ca un concept multifacetat, în timp ce ultimele trei valori descriu de o manieră mai îndoielnică colectivismul. De aceea, în încercarea de a

clarifica și a lărgi cadrul conceptual al celor doi poli (IND/COL), diverși cercetători au continuat investigațiile lui Hofstede, stabilind definiții operaționale și concepând diferite metode în vederea evaluării IND/COL, după cum vom prezenta în continuare.

IND/COL – atribute caracteristice

Individualismul. Nucleul central al individualismului este reprezentat de faptul că indivizii sunt independenți unii de ceilalți. În descrierea conceptuală a acestei dimensiuni culturale, Hofstede accentuează importanța drepturilor în raport cu obligațiile personale, preocuparea legată de propria persoană și familia imediată, autonomia personală și autorealizarea, construirea identității personale având, prin urmare, ca bază de plecare, meritele, atributele și caracteristicile personale.

Triandis și colaboratorii (1988) completează acest cadru descriptiv, punând accentul pe tipul de relație a individului cu *in-grupul*, evidențiând existența a diferite *in-grupuri* – de exemplu, familia, grupul de lucru și cluburile –, definite de autori ca ansambluri de persoane care împărtășesc anumite atribute, ce le oferă o identitate socială pozitivă, comportamentul individului fiind modelat de către obiectivele pe care fiecare dintre aceste grupuri le are. Nu putem să nu accentuăm, în egală măsură, faptul că relațiile individului cu un anumit *in-grup* nu sunt stabile (așa cum se întâmplă în culturile colectiviste), individul având posibilitatea de a părăsi *in-grupul* când acesta nu îi mai servește intereselor personale.

La rândul său, Schwartz (1990, *apud* Schwartz, 1992) consideră că societățile individualiste sunt societăți contractuale, constând în grupuri primare, de dimensiuni reduse, grupuri ce comportă un tip de relații sociale în care, prin intermediul negocierilor, persoanele abordează propriile obligații, în așa fel încât să poată obține sau modifica un statut social determinat.

Colectivismul. Nucleul central al colectivismului este reprezentat de relația de dependență a individului față de grupul de apartenență. Potrivit lui Schwartz (1990, în Oyserman *et al.*, 2002), societățile colectiviste se caracterizează prin obligații mutuale și difuze, indivizii având statute prestabilite pe care nu le pot modifica. În ceea ce privește tipul de relație pe care individul îl are cu grupul de apartenență, Triandis (1994) și Triandis *et al.* (1988) arată că este vorba de o relație stabilă, în care interesele și obiectivele individului se subordonează celor ale grupului. Este, de asemenea, de menționat faptul că individul nu poate abandona *in-grupul*, chiar în situația în care costurile ce decurg din această apartenență sunt mai mari decât respectivele beneficii.

Plecând de la aceste definiții conceptuale ale celor doi poli (IND/COL), diverși cercetători din aria Psihologiei Culturale și Interculturale, care nu s-au limitat la a considera infailibil indicele de IND/COL stabilit de Hofstede pentru fiecare dintre țările investigate de el, au conceput diferite tehnici pentru a evalua această dimensiune culturală și, astfel, pentru a studia impactul ei asupra diverselor procese psihosociale.

IND/COL – metode de evaluare

În cadrul metaanalizei literaturii produse în ultimii 20 de ani asupra dimensiunii IND/COL, Oyserman și colaboratorii (2002) alocă un spațiu semnificativ scalelor construite în vederea măsurării IND/COL, aceasta ca urmare a prevalenței lor în contextul celorlalte tipuri de metode utilizate în evaluarea conceptelor mai sus menționate. Neexistând un instrument standardizat sau consensual, Oyserman *et al.* (2002) au comprimat scalele întâlnite în categorii comprehensive, rezultând astfel 27 de scale distincte. Este de precizat faptul că unele dintre aceste scale abordează IND/COL ca un construct unic de natură bipolară (măsurând, prin urmare, fie individualismul, fie colectivismul), în timp

ce altele tratează IND/COL ca și constructe ortogonale (evaluând, prin urmare, atât colectivismul, cât și individualismul). Schwartz (1994, *apud* Oyserman *et al.*, 2002) consideră această a doua abordare ca fiind mai adecvată, avansând ipoteza potrivit căreia în cadrul fiecărei societăți există reprezentări ale ambelor viziuni, individualistă și colectivistă, accentul fiind pus pe respectivele atribute caracteristice.

În același timp, este de precizat faptul că, în anumite cazuri, autorii scalelor au stabilit și subscale, precum Triandis și colaboratorii (1988), care au identificat trei dimensiuni ale IND/COL: „încrederea în sine dublată de competiție”, „preocuparea față de *in-grup*” – constituită din itemi aparținând scalei de colectivism-indivi-

dualism a lui Hui (1988, *apud* Shulruf, Hattie și Dixon, 2003) și „distanța față de *in-grup*”.

Întorcându-ne la analiza celor 27 de scale menționate mai sus, este de notat faptul că Oyserman și colaboratorii (2002) au identificat șapte domenii principale relaționate cu IND și opt legate de COL (tabelul 1). De fapt, potrivit autorilor menționați, majoritatea studiilor au relaționat individualismul cu valorizarea independenței, dar alte domenii, precum realizările personale, unicitatea și comunicarea directă au fost, de asemenea, foarte mult utilizate. La rândul său, colectivismul a fost relaționat de majoritatea studiilor cu obligațiile față de grup, relațiile cu ceilalți, căutarea sfaturilor celorlalți, armonia și munca în grup.

Tabelul 1. Domenii evaluate de scalele de individualism-colectivism

Domeniu	Descriere	Exemple de itemi
<i>Individualismul :</i>		
Independență	Libertate, încredere în sine, control asupra propriei vieți.	„Atât eu, cât și familia mea tindem să ne ocupăm de treburile noastre.”
Obiective	Realizarea de eforturi pentru a atinge obiectivele personale.	„Îmi place să realizez ceea ce alții nu reușesc.”
Competiție	Ambiție personală, provocări și succes.	„E important pentru mine să reușesc mai bine decât ceilalți.”
Unicitate	Accent pe propria individualitate, pe atributele idiosincratice.	„Sunt unic(ă)-diferit(ă) de ceilalți sub multe aspecte.”
Intimitate	Gânduri și acțiuni private.	„Îmi place să am intimitate.”
Cunoașterea propriei persoane	A se cunoaște pe sine, a avea o identitate puternică.	„Îmi cunosc punctele tari și slăbiciunile.”
Comunicare directă	Exprimare clară a propriilor dorințe și nevoi.	„Îmi exprim întotdeauna opiniile într-un mod clar.”
<i>Colectivismul :</i>		
Relații cu ceilalți	Cei apropiați sunt considerați ca o parte integrantă a propriului <i>eu</i> .	„Pentru a se înțelege cine sunt este necesar să fiu văzut alături de membrii grupului meu.”
Simț al apartenenței	Dorința de a aparține și a se bucura făcând parte dintr-un grup.	„Pentru mine, plăcerea înseamnă să îmi petrec timpul cu ceilalți.”
Obligații	Apartenența la grup implică obligații și sacrificii.	„Dacă o rudă mi-ar spune că are probleme economice, aș ajuta-o cum aș putea.”
Armonie	Preocuparea față de armonia grupului și buna înțelegere între membrii săi.	„Fac eforturi pentru a evita neînțelegerile cu membrii grupului meu.”
Sfat	Ajutor cerut celorlalți în luarea deciziilor.	„Înainte de a lua o decizie mă consult întotdeauna cu alte persoane.”

Context	Modificări ale <i>eului</i> dependente de context sau de situația exterioară.	„Comportamentul meu depinde de persoana cu care sunt, de locul unde sunt sau de ambele situații.”
Ierarhie	Accent pe ierarhie sau chestiuni legate de statut.	„Respect autoritățile cu care intru în contact.”
Grup	Preferință pentru munca în grup.	„Prefer munca în grup celei individuale.”

Adaptat după Oyserman *et al.* (2002).

Sintetizând, din observațiile realizate de Oyserman *et al.* (2002) în urma analizei de conținut a celor 27 de scale de IND/COL, se poate distinge caracterul consensual al operaționalizărilor date de cercetători ambelor concepte, în măsura în care independența personală este în unanimitate considerată drept elementul-cheie al individualismului, în timp ce subordonarea individului, a obiectivelor și intereselor sale grupului de apartenență reprezintă elementul univoc considerat ca ilustrând colectivismul.

Cu toate acestea, chiar dacă nu se pune în discuție consensul științific asupra operaționalizării celor două constructe (individualism-colectivism), validitatea scalelor destinate respectivei evaluări și limitele pe care acestea le comportă constituie o problemă. Referitor la acest aspect, Fiske (2002) consideră că una dintre principalele limite ale scalelor și ale chestionarelor utilizate în vederea evaluării dimensiunii culturale IND/COL este relaționată cu un aspect de natură epistemologică, aceasta deoarece astfel de metode se bazează pe răspunsurile verbale ale indivizilor, încât se poate spune că scalele de evaluare și chiar cele solicitând răspunsuri libere și, de asemenea interviurile, prin datele pe care le culeg, prezintă cultura ca un ansamblu de cunoștințe „declarative”, „semantice” sau „episodice” (Fiske, 2002, 81). Același autor notează faptul că investigații mai recente arată că elementele unei culturi, precum practicile și competențele, valorile și regulile, sistemele motivaționale și emoțiile, simbolurile și artefactele scapă reflecției conștiente, fiind astfel dificil de exprimat prin intermediul limbajului verbal. În acest fel, din moment ce elementul central al unei culturi rezidă în

„competențe procedurale, nu în propoziții abstracte” (Fiske, 2002, 82), soluția radicală propusă de Fiske, ca metodă alternativă scalelor, este observația participativă (metodă nu foarte compatibilă cu exigențele investigațiilor realizate în psihologie), iar alături de ea, interviurile, istoriile de viață, testele proiective, scenariile (care încearcă să reproducă situații reale de viață, cu un anumit conținut normativ, în vederea evaluării atitudinilor indivizilor față de astfel de situații în diferite tipuri de culturi), toate acestea trebuind să fie realizate, în cadrul unei colaborări între cercetători din diverse culturi, cu scopul de a capta cunoștințele implicite, competențele, practicile și valorile contextelor culturale studiate.

Această chestiune a metodelor alternative sau, de fapt, complementare, va fi reluată ulterior pe parcursul prezentului articol. De menționat că, deși controversate și mult criticate, scalele continuă să dețină supremația în studiile care au drept obiectiv evaluarea celor două constructe (IND/COL) și investigarea relațiilor lor cu diferite procese psihosociale. Dimensiunea individualism-colectivism a fost frecvent utilizată în studii de comparație interculturală, studii în majoritatea lor corelative (ce nu au evaluat, ci doar au invocat dimensiunea IND/COL), având drept obiectiv testarea și explicarea anumitor teorii și conceptualizări centrale din psihologie, precum eul, ca și legătură, în perspectiva lui Somech (2000), între nivelul cultural (macro-) și nivelul individual (micro-), stima de sine și alte procese de evaluare personală (Heine și Lehman, 1995 ; Heine, Kitayama și Lehman, 2001 ; Kitayama, Markus, Matsumoto și Norasakkunit, 1997), stilul atribuțional (Choi și Nisbett, 1998) sau

stilul comunicațional (Kapoor, Hughes, Baldwin și Blue, 2003).

Există, de asemenea, autori care avansează ipoteza potrivit căreia diferențele culturale, întâlnite în studii ce investighează percepția diverselor atribute legate de propria persoană, de ceilalți și de alte aspecte exterioare ei, pot rezulta din diferențele culturale prezente în teoriile implicite adiacente unor astfel de percepții (Church, Ortiz, Katigbak, Avdeyeva, Emerson, Flores și Reyes, 2003), diferențe care, în marea lor majoritate, sunt discutate în lumina particularităților dimensiunii individualism-colectivism deja menționate.

Din perspectiva teoriilor implicite, cu referire la concepțiile personale asupra inteligenței (CPI), ce reprezintă a doua axă de analiză a prezentului articol, este de menționat faptul că nu au existat preocupări sistematice în vederea realizării de comparații interculturale, deși, de exemplu, în domeniul educației, există o adevărată tradiție în compararea rezultatelor școlare ale elevilor din diverse țări, rezultate ce pot fi influențate de concepțiile pe care elevii le au asupra propriei inteligențe.

Înainte de a evidenția modul în care a fost depășită absența studiilor interculturale în ceea ce privește CPI, vom prezenta modelul teoretic al CPI propus de Dweck (1999).

Concepții personale asupra inteligenței – modelul teoretic al lui Dweck

În faza inițială de construcție a acestui model, Bandura și Dweck (1985) au plecat de la o serie de observații realizate în contextul școlar, legate de concepții pe care elevii le au asupra propriei inteligențe, identificând astfel două tipuri principale: primul prezintă inteligența ca pe ceva ce generează anxietate și preocupare, cauza acestui „scut afectiv-motivațional” fiind reprezentată de faptul că inteligența este concepută drept o „cantitate” limitată, care

poate sau nu să fie suficientă. Reprezentarea ce rezultă în urma unei astfel de poziționări psihologice față de propria inteligență este cea potrivit căreia nu se poate face mult pentru a dezvolta acest atribut psihologic. Al doilea tip de concepții prezintă inteligența ca pe ceva ce poate fi dezvoltat prin efort și investire personale, din moment ce nu este vorba de o „cantitate incontrollabilă”, ci de o „calitate flexibilă”, susceptibilă, prin urmare, de a fi modificată și dezvoltată.

Luând ca punct de plecare această dihotomie în reprezentarea naturii inteligenței, Badura și Dweck (1985) au identificat și încadrat într-un model teoretic două concepții sau teorii adoptate de elevi. Prima dintre aceste teorii, concepția statică, include credința potrivit căreia inteligența este o entitate concretă, „condamnată” să fie imuabilă, stabilă, prin urmare, limitată în cantitate și necontrolabilă. Preocuparea indivizilor care adoptă această concepție este de a-și demonstra potențialul intelectual, în special prin urmărirea de obiective centrate asupra rezultatelor, obiective mai susceptibile de a conduce la modele comportamentale de renunțare (Dweck, 1999; Elliott și Dweck, 1988; Elliott și Harackiewicz, 1996). Cea de-a doua teorie, concepția dinamică, subliniază centralitatea că inteligența reprezintă un ansamblu dinamic și controlabil de competențe pe care individul le poate dezvolta prin efort și investire personale. Această concepție promovează adoptarea de obiective centrate pe învățare, obiective ce sunt relaționate cu modele comportamentale de persistență (Dweck, 1999; Elliott și Harackiewicz, 1996).

Așa cum evidențiază Dweck (1999), investigarea celor două tipuri de concepții personale asupra inteligenței și relația lor cu obiectivele de realizare specifice – validarea propriei competențe vs dezvoltarea acesteia prin învățare –, ar putea facilita și stimula înțelegerea comportamentelor de realizare ale indivizilor, precum și dezvoltarea de strategii de intervenție în vederea promovării motivației pentru învățare a elevilor,

transformând acțiunile, obiectivele și concepțiile acestora într-o direcție mai adaptativă.

Astfel, concepțiile personale asupra inteligenței „mai adaptative” ar trebui să permită a se răspunde, într-o manieră mai eficientă, la anumite exigențe ale contextelor în care operează, fiind de altfel influențate de particularitățile contextelor în cauză. Mai concret, la un nivel specific, este vorba de a răspunde și de a acționa în contextul școlar, la un nivel general, este vorba de a opera în contextul cultural în complexitatea sa. Această imagine, a celor două contexte interdependente, în care inteligența apare ca un atribut psihologic relevant pe plan social, este ilustrată de Faria (2002, 102), autoarea considerând că dezvoltarea inteligenței „necesită încorporarea normelor și valorilor sociale care determină criteriile succesului sau eșecului, precum și distribuția de recompense sau pedepse, neputând fi, prin urmare, concepută independent de valorile sociale și de obiectivele culturii, în general, și ale școlii, în particular”.

În acest fel, considerăm important să explorăm, într-o primă fază doar la nivel conceptual, influența contextului cultural asupra concepțiilor personale privind inteligența, considerând ca și coordonată culturală dimensiunea deja menționată, IND/COL. Este necesară astfel analiza importanței contextului cultural, operaționalizat pe această dimensiune (IND/COL), asupra CPI, analiză pe care o vom prezenta în cele ce urmează.

Implicații ale relației IND/ COL – CPI

Studiul întreprins de Faria, Pepi și Alesi (2004) asupra studenților portughezi și italieni a contribuit la ruperea „liniștii științifice” în care se găsea realizarea de comparații interculturale relative la CPI, considerate din perspectiva lui Dweck (1999). În explicarea diferențelor observate în studiul lor, autoarele au invocat, de asemenea, dimensiunea individualism-colectivism, din moment ce Portugalia și Italia fac

parte din culturi occidentale individualiste, „prezentând sisteme sociale și educative marcate de presiunea competitivă și de lupta individuală pentru succes și excelență” (Faria, Pepi și Alesi, 2004, 47), deși, în același timp, se disting prin caracteristici socioculturale proprii.

În acest sens, este de menționat faptul că fundamentarea teoretică pe care se bazează studiile interculturale, precum cel al lui Faria și colaboratorii (2004), este ancorată în faptul că în diferite culturi procesul de socializare se realizează prin intermediul unor practici diferențiate, practici care oferă individului diverse grile de lectură a realității, generând un sistem de credințe, valori, reguli și norme definite cultural. Nu este, prin urmare, insolită afirmația conform căreia indivizi din diferite culturi valorizează diferit atribute relevante pe plan social, precum inteligența și comportamentul de realizare, ca și respectivele rezultate specifice – succesul și eșecul (Salili, 1994).

Privind lucrurile din această perspectivă, putem afirma că în contextele culturale occidentale, cum este cazul celor două țări investigate în studiul amintit mai sus, modelul de viață mai individualist (care accentuează libertatea personală, autorealizarea și competența, identitatea și satisfacția fondate pe realizări personale) face ca succesul să fie atribuit caracteristicilor individuale, precum inteligența, măiestria, efortul și investirea personale (Heine, Kitayama și Lehman, 2001 ; Henderson, Marx și Kim, 1999). La rândul lor, în cazul culturilor mai colectiviste, în care munca în grup este privilegiată în detrimentul acțiunii individuale, coeziunea grupului se realizează prin intermediul relațiilor de interdependență și de încurajare colectivă, succesul fiind, astfel, privit ca depinzând nu de atribute personale, ci de apartenența la grupuri și instituții sociale (Triandis, McCusker și Hui, 1990).

Studiul realizat de Faria, Pepi și Alesi (2004) arată, printre altele, că diferențele întâlnite în ceea ce privește CPI ale studenților portughezi și italieni sunt și în

funcție de variabila independentă IND/COL, investigația celor trei autoare stimulând astfel eventuale investigații viitoare, care să abordeze și să aprofundeze studiul relației IND/COL – CPI în diverse contexte culturale.

România și Portugalia : rezultate preliminare privind relația IND/COL – CPI. Un obiectiv de prim ordin pe care ni-l propunem este reprezentat de explorarea posibilităților legate de construirea unor metode adecvate pentru evaluarea dimensiunii individualism-colectivism, pentru ca apoi să poată fi posibilă analiza, într-o primă fază, dintr-un punct de vedere teoretic, a influenței dimensiunii culturale menționate asupra concepțiilor personale privind inteligența în două contexte culturale diferite : România și Portugalia.

Așa cum a fost precizat într-un studiu anterior realizat (Ciochină și Faria, 2006), logica pe care se fundamentează alegerea acestor două contexte culturale, român și portughez, este relaționată cu faptul că ambele țări sunt latine și au trecut printr-un regim de dictatură, deși de natură diferită (comunism în România și fascism în Portugalia), ceea ce a condus, prin mecanisme ideologice, politice, culturale și sociale, la structurarea și implementarea unei mentalități colectiviste. De fapt, așa cum arată Hofstede (1980), în unele țări occidentale, termenul „colectivism” este în general utilizat pentru a descrie sisteme politice precum cel din fosta Uniune Sovietică. În acest caz, România corespunde unui astfel de model politic, ținând cont de faptul că în 1944 Uniunea Sovietică a „ajutat” poporul român să se elibereze de ocupația germană, cu prețul instaurării în țară a ideologiei comuniste sovietice.

Acestui aspect, legat de trecutul politic destul de diferit al celor două țări, i se adaugă altele, de asemenea distincte, anume, decalajul socioeconomic existent între contextele culturale analizate, decalaj determinat, pe de o parte, de momentele diferite în care a început regimul democratic în ambele țări (1989 în România și 1974 în

Portugalia) și, pe de altă parte, de statutul sociopolitic actual al acestora, toate acestea alături de un eventual grad diferit de adoptare a normelor modelului de viață individualist, care, potrivit lui Hofstede (1980) include un Produs Intern Brut ridicat și o economie bazată pe interese individuale, în care statul nu îndeplinește un rol dominant.

Ceea ce decurge de aici, ca ipoteză, este faptul că normele modelului de viață individualist au fost asimilate de către societatea românească într-o mai mică măsură comparativ cu societatea portugheză. După cum am observat anterior, o astfel de ipoteză este susținută de justificări de natură politică, economică și socioculturală. Ciochină și Faria (2006) adaugă la aceste justificări una de ordin psihosocial, considerând că „actorii sociali, când sunt confrunțați cu schimbări ale contextului social, în care trăiesc și acționează, tind să mențină practicile sociale învățate, practici ce astfel continuă să le influențeze acțiunile și interacțiunile și, implicit propriile percepții asupra acestora”. În ceea ce privește societatea portugheză, este de presupus că, având avantajul timpului de partea sa, avantaj referitor la momentul instaurării regimului democratic și la beneficiile economice aduse de aderarea la comunitatea europeană, aceasta a asimilat deja normele modelului de viață individualist, din moment ce în multe țări există o tendință generală de trecere de la colectivism la individualism ca urmare a dezvoltării economice (Triandis, McCusker și Hui, 1990).

Plecând de la această ipoteză potrivit căreia societatea românească ar fi mai colectivistă decât societatea portugheză, ceea ce interesează, referitor la relația, tipul de cultură (individualistă vs colectivistă) – concepții personale asupra inteligenței (statică vs dinamică), este investigarea, în contextul școlar, a existenței unui eventual model de asociere între aceste dimensiuni, anume, dacă CPI dinamice (ce valorizează rolul efortului și al investiției personale, precum și dezvoltarea competenței) caracterizează și sunt influențate de o mentalitate

mai individualistă – care, potrivit lui Hofstede (1980), pregătește individul pentru a avea o atitudine pozitivă în fața situațiilor noi și neprevăzute, pentru a învăța cum să *învețe* și pentru a fi o persoană independentă și autonomă –, și dacă CPI statice (ce valorizează evitarea eșecurilor și a provocărilor, alături de validarea competenței personale) caracterizează și sunt influențate de o mentalitate mai colectivă – care, potrivit lui Hofstede (1980), pregătește individul pentru a învăța cum să facă ceea ce este necesar bunei funcționări a societății, societate în care rezultatele și atitudinile personale sunt mai puțin vizibile și chiar mai puțin valorizate.

În studiul menționat (Ciochină și Faria, 2006), autoarele și-au propus să exploreze asemănările și diferențele dintre Portugalia și România în ceea ce privește această dimensiune IND/COL, investigând impactul său în contextul școlar, în special în ceea ce privește dezvoltarea și particularitățile concepțiilor personale asupra inteligenței. CPI au fost evaluate utilizându-se Scala de Concepții Personale asupra Inteligenței (SCPI) – vezi Anexă –, construită și validată pe populație portugheză de Faria (2003). Fiind prima dată când SCPI a fost administrată în cele două contexte (român și portughez), investigația menționată s-a centrat asupra validării instrumentului prin studii de analiză factorială confirmatorie (AFC). Rezultatele obținute au fost interesante, dar studiul va necesita o replică folosindu-se un eșantion de volum mai mare și mai diversificat, în special în ceea ce privește variabila independentă a nivelului socioeconomic. Mai concret, după studiile de AFC, SCPI, având 26 de itemi (15 reprezentativi pentru concepția statică – saturând factorul desemnat *static* – și 11 reprezentativi pentru concepția dinamică – saturând factorul desemnat *dinamic*), a fost redusă la 13 itemi (șase ai concepției statice – itemii 1, 7, 12, 15, 18 și 22 – și șapte ai concepției dinamice – itemii 3, 9, 13, 17, 23, 24 și 26), în ambele esanțioane fiind necesară eliminarea celorlalți itemi

care prezentau saturații scăzute în factorii lor de origine. Este de evidențiat faptul că itemii eliminați relaționează caracterul static sau dinamic al inteligenței cu aspecte ce privesc succesul, eșecul, provocările și dificultățile întâlnite, aspecte care nu au întotdeauna o reprezentare clară în mintea elevilor. Itemii ce au fost menținuți în scală accentuează doar caracterul static sau dinamic al inteligenței și faptul că indivizii sunt sau nu capabili de a dezvolta acest atribut psihologic.

Prin urmare, se observă că administrând SCPI în două contexte culturale diferite – român și portughez – se întrevede posibilitatea de a reconsidera structura factorială a acestuia și, implicit, realitatea multifacetată a concepțiilor personale asupra inteligenței, în acest fel facilitându-se obținerea de elemente importante privitoare la relația ei cu dimensiunea culturală individualism-colectivism.

Direcții viitoare în evaluarea IND/COL

Demersul privind validarea SCPI, în cele două contexte culturale, va fi dublat de obiectivul adoptării unor metode și tehnici complementare și chiar construirea de instrumente pentru evaluarea IND/COL, toate acestea pentru a se obține o înțelegere exhaustivă a fundamentării psihosociale a CPI.

Deși Fiske (2002) consideră că scalele utilizate pentru a evalua individualismul-colectivismul surprind nu atât caracteristici culturale, cât mai mult caracteristici individuale și că valorile obținute pentru o anumită caracteristică nu pot fi atribuite particularităților unei culturi, cu excepția cazului în care se presupune că respectiva caracteristică este construită și transmisă cultural, astfel de scale pot fi utilizate cu rezultate satisfăcătoare în măsura în care sunt atent construite și administrate alături de alte metode complementare. Ne propunem, prin urmare, să construim un nou chestionar,

plecând de la cele deja existente, chestionar care va lua în considerare contextualizarea valorilor culturale adiacente dimensiunii IND/COL. Deoarece eşantioanele ce urmează a fi studiate sunt reprezentate de adolescenți, contextele incluse în investigație vor fi familia, școala și ceilalți semnificativi.

Un astfel de deziderat este important, din moment ce anumite aspecte ilustrative pentru colectivism sau individualism își pot pierde esența și relevanța în funcție de contextul exterior. Spre exemplificare, o persoană poate simți nevoia de a cere opinia celorlalți în vederea luării unei decizii (atribut considerat colectivist) când este vorba de a rezolva o problemă ce implică familia sa, însă, în grupul de muncă, poate prefera să se bazeze pe propriile idei și moduri de a aborda o situație, fără a apela la ceilalți membri ai grupului. Prin urmare, deși sunt în principal transsituaționale, așa cum arată Schwartz (1992), valorile se manifestă și se exprimă în contexte specifice, concrete și în experiențele zilnice ale indivizilor. Este important, astfel, ca în chestionarele utilizate să se facă apel la o prezentare mixtă a situațiilor, atât contextualizate, cât și decontextualizate.

Shulruf, Hattie și Dixon (2003), analizând aceeași problemă – contextele în care operează atitudinile, credințele și valorile relaționate cu IND/COL –, evidențiază faptul că într-adevăr este vorba de o limită, deoarece individualismul și colectivismul pot avea expresii distincte în diferite contexte și situații. O modalitate de a depăși această limită este reprezentată, în viziunea autorilor menționați, de modificarea tipului de răspunsuri solicitate subiecților. Concret, se consideră că, în loc de a solicita răspunsuri privind intensitatea credințelor subiecților, ar fi mai indicat să se solicite răspunsuri care să capteze frecvența unor astfel de credințe și atitudini, întrucât intensitatea lor poate varia în funcție de situația exterioară. Propunerea celor trei autori va fi luată în considerare în construirea viitoare a scalelor care să evalueze IND/COL în contextul cultural român și portughez.

În același timp, deoarece majoritatea studiilor interculturale au utilizat doar eşantioane de studenți, pe baza cărora culturile investigate au primit o caracterizare pe dimensiunea culturală IND/COL, o altă preocupare viitoare va fi legată de includerea grupului profesorilor în studiul privind influența IND/COL asupra CPI. Un astfel de obiectiv se fundamentează pe justificarea conform căreia valorile și practicile educative ale profesorilor modelează și influențează dezvoltarea psihosocială a elevilor, precum și modul de structurare a obiectivelor școlare și concepțiile privind diverse atribute personale.

În cele din urmă, poate cea mai dificilă sarcină este cea de a construi o serie de metode și tehnici complementare pentru a evalua IND/COL. Accentul va fi pus pe realizarea de interviuri cu specialiști din diferite domenii (psihologie, sociologie, antropologie), precum și cu nespecialiști, de ambele sexe și de diferite vârste și niveluri socioeconomice, pentru a se obține o mai bună înțelegere a particularităților dimensiunii IND/COL atât în România, cât și în Portugalia.

Pe lângă chestionare, urmând recomandarea lui Fiske (2002) și exemplul lui Triandis *et al.* (1985, *apud* Neto, 1995), un interes special va fi acordat construirii de diverse scenarii, solicitând subiecților să termine sau să interpreteze anumite situații ilustrând comportamente și atitudini individualiste sau colectivistice. Stimulând proiecția psihologică a subiecților, astfel de scenarii pot clarifica aspecte culturale importante, prezente la nivel subconștient, aspecte pe care chestionarele nu reușesc să le capteze.

Pe ansamblu, dezvoltarea de metode, tehnici și instrumente are drept obiectiv evaluarea și validarea conținutului teoretic al constructelor IND/COL, precum și obținerea unei caracterizări exhaustive a acestei dimensiuni culturale, astfel încât să se poată pune în evidență existența unor eventuale modele de asociere între aspectele pozitive și negative ale IND/COL și ale CPI. În

ultimă instanță, va fi vorba de conceperea unor planuri specifice de intervenție în contextul școlar, în sensul de a stimula valorizarea aspectelor pozitive întâlnite și promovarea unor concepții personale mai adaptative asupra inteligenței și, astfel, a unor rezultate școlare mai bune ale elevilor în cele două țări studiate.

Bibliografie

- Bandura, M. și Dweck, C.S. (1985). *Self-conceptions and motivation: conceptions of intelligence, choice of achievement goals, and patterns of cognition, affect and behavior* (manuscris nepublicat). Harvard University, Laboratory of Human Development.
- Bond, M.H. (2002). Reclaiming the individual from Hofstede's ecological analysis – a 20-year odyssey: Comment on Oyserman *et al.* (2002). *Psychological Bulletin*, 128, 73-77.
- Choi, I. și Nisbett, R.E. (1998). Situational salience and cultural differences in the correspondence bias and the actor-observer bias. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24, 949-960.
- Church, A.T., Ortiz, F.A., Katigbak, M.S., Avdeyeva, T.V., Emerson, A.M., Flores, J.J. și Reyes, I.J. (2003). Measuring individual and cultural differences in implicit trait theories. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 332-347.
- Ciochină, L. și Faria, L. (în curs de publicare). Concepções pessoais de inteligência de estudantes portuguesas e romenos. Um estudo preliminar de análise factorial confirmatória. *Psychologica*.
- Dweck, C.S. (1999). *Self-theories: their role in motivation, personality, and achievement*. Philadelphia, PA: Psychology Press.
- Elliott, E.S. și Dweck, C.S. (1988). Goals: an approach to motivation and achievement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 5-12.
- Elliott, E.S. și Harackiewicz, J. (1996). Approach and avoidance goals and intrinsic motivation: a mediational analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 461-475.
- Faria, L. (2002). Teorias implícitas da inteligência. *Paidéia*, 12(23), 93-103.
- Faria, L. (2003). Escala de concepções pessoais de inteligência (E.C.P.I.). În M.M. Gonçalves, M.R. Simões, L.S. Almeida și C. Machado (coord.). *Avaliação psicológica. Instrumentos validados para a população portuguesa* (vol. 1, 131-144). Coimbra: Quarteto Editora.
- Faria, L., Pepi, A. și Alesi, M. (2004). Concepções pessoais de inteligência e auto-estima: Que diferenças entre estudantes portuguesas e italianos? *Análise Psicológica*, XXII(4), 43-60.
- Fiske, A.P. (2002). Using individualism and collectivism to compare cultures – a critique of the validity and measurement of the constructs: comment on Oyserman *et al.* (2002). *Psychological Bulletin*, 128, 78-88.
- Heine, S.J., Kitayama, S. și Lehman, D.R. (2001). Cultural differences in self-evaluation: Japanese readily accept negative self-relevant information. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 434-443.
- Heine, S.J. și Lehman, D.R. (1995). Cultural variation in unrealistic optimism: Does the West feel more vulnerable than the East? *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 595-607.
- Henderson, B.B., Marx, H.M. și Kim, Y. (1999). Academic interests and perceived competence in American, Japanese, and Korean children. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30, 32-50.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Kapoor, S., Hughes, P.C., Baldwin, J.R. și Blue, J. (2003). The relationship of individualism-collectivism and self-construal to communication styles in India and the United States. *International Journal of International Relations*, 27, 683-700.
- Kitayama, S., Markus, H.R., Matsumoto, H. și Norasakkunkit, V. (1997). Individual and collective processes in the construction of the self: self-enhancement in the United States and self-criticism in Japan. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1245-1267.

- Miller, J.G. (1999). Cultural psychology : implications for basic psychological theory. *Psychological Science*, 10, 85-91.
- Mugny, G. și Carugati, F. (1985). *L'intelligence au pluriel. Les représentations sociales de l'intelligence et de son développement*. Cousset : Éditions Delval.
- Neculau, A. (1996). Reprezentările sociale – dezvoltări actuale. În A. Neculau (coord.). *Psihologie socială. Aspecte contemporane*. Iași : Editura Polirom, 34-51.
- Neto, F. (1995). Alocentrismo nos estudantes universitários. *Revista Portuguesa de Pedagogia*, XXIX(1), 21-36.
- Oyserman, D., Coon, M.H. și Kimmelmeier, M. (2002). Rethinking individualism and collectivism : evaluation of theoretical assumptions and metaanalyses. *Psychological Bulletin*, 128, 3-72.
- Salili, F. (1994). Age, sex, and cultural differences in the meaning and the dimensions of achievement. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 635-648.
- Schwartz, S.H. (1992). Universals in the content and structure of values : Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. În M.P. Zanna (ed.). *Advances in experimental social psychology* (vol. 25, 1-65). New York : Academic Press.
- Shulruf, B., Hattie, J. și Dixon, R. (2003). *Development of a new measurement tool for Individualism and collectivism*. Paper presented at the NZAREA/AARE Joint Conference 2003, Auckland, New Zealand (<http://www.aare.edu.au/03pap/shu03265.pdf>)
- Somech, A. (2000). The independent and the dependent selves : different meanings in different cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 24, 161-172.
- Trafimow, D., Triandis, H.C. și Goto, S.G. (1991). Some tests of the distinction between the private self and the collective self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 649-655.
- Triandis, H.C. (1994). Recherches récentes sur l'individualisme et le collectivisme. *Les Cahiers Internationaux de Psychologie Sociale*, 23, 14-27.
- Triandis, H.C., Bontempo, R., Villareal, M.J., Asai, M. și Lucca, N. (1988). Individualism and collectivism : Cross-cultural perspectives on self-ingroup relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 323-338.
- Triandis, H.C., McCusker, C. și Hui, C. H. (1990). Multimethod probes of individualism and collectivism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1006-1020.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in society. The development of higher psychological processes*. Harvard : President and Fellows of Harvard College.

Anexă

Itemii SCPI (Faria, 2003)

1. Am un anumit nivel de inteligență și nu pot face multe pentru a-l schimba. (S)
2. Dificultățile și provocările cu care mă confrunt mă împiedică să îmi dezvolt inteligența. (S)
3. Făcând eforturi pot deveni mai inteligent(ă). (D)
4. Ceea ce învăț din sarcinile pe care le realizez este mai important decât rezultatele obținute. (D)
5. Un rezultat slab la o sarcină poate arăta că sunt mai puțin inteligent(ă). (S)
6. Greșelile pe care le fac pot fi o oportunitate pentru a-mi dezvolta inteligența. (D)
7. Oricât aș încerca, niciodată nu voi reuși să îmi îmbunătățesc inteligența de bază. (S)
8. Căutarea de noi soluții pentru a rezolva o sarcină demonstrează că nu reușesc să o domin. (S)
9. Pot deveni mai inteligent(ă) dacă vreau. (D)

10. Realizarea cu succes a unei sarcini îmi permite să le arăt celorlalți că sunt inteligent(ă). (S)
11. Provocările și dificultățile întâlnite mă ajută să îmi dezvolt inteligența. (D)
12. Pot învăța lucruri noi, dar nu pot să îmi dezvolt cu adevărat inteligența. (S)
13. Făcând eforturi pot reuși să îmi modific inteligența. (D)
14. Buna pregătire pentru realizarea unei sarcini este un mod de a arăta celorlalți că sunt inteligent(ă). (S)
15. Nu pot avea mai multă inteligență decât cea cu care m-am născut. (S)
16. Când fac eforturi demonstrez că sunt mai puțin inteligent(ă). (S)
17. Când învăț lucruri noi, inteligența mea crește. (D)
18. Dacă nu sunt atât de inteligent(ă) pe cât îmi doresc, nu pot face multe pentru a schimba acest lucru. (S)
19. Obținerea de bune rezultate în ceea ce fac e o dovadă a inteligenței mele. (S)
20. Trebuie să evit să fac greșeli, deoarece acestea arată că sunt mai puțin inteligent(ă). (S)
21. Realizarea cu succes a unei sarcini îmi permite să îmi dezvolt inteligența. (D)
22. Nu pot schimba mult inteligența pe care o am. (S)
23. Buna pregătire pentru realizarea unei sarcini este un mod de a-mi dezvolta inteligența. (D)
24. Inteligența este ceva ce pot îmbunătăți oricât doresc. (D)
25. Rezultatele obținute în sarcinile pe care le realizez sunt mai importante decât ceea ce învăț din aceste sarcini. (S)
26. Pot face anumite lucruri pentru a-mi dezvolta inteligența. (D)

S – itemii concepției statice ;

D – itemii concepției dinamice.

SCPI va putea fi utilizată în scopuri servind investigației și intervenției după ce va fi cerut acordul autoarei.

Abstract

The core aspect of this article is centered on the attempt to highlight the way in which the individualism-collectivism (IND/COL) dimension – which in the last 20 years has been largely used to compare societies – can be accurately operationalized, to conceive an adequate methodology for the measurement and validation of these two controversial constructs, and, consequently, for the investigation of their relation with the psychological functioning of individuals, particularly, with the structuring and the development of personal conceptions of intelligence (PCI). In this way, at a theoretical level, we analyze the influence of the IND/COL on the PCI of Portuguese and Romanian students, proceeding from the assumption that the cultural context, in which individuals live and act, models such conceptions, and, implicitly, influences the particular achievement patterns of behavior and school performance.

Primit la redacție : mai 2006